

CEVROINSTITUT

[school of political studies]

Nedemokratické režimy

Nedemokratické režimy: terminologie

- **Různé termíny: absolutismus, diktatura, despocie, tyranie**
 - Historické termíny
- **Absolutismus – termín spojován s novověkými státy (Francie, Rusko, Prusko)**
- **Bodin – 2 významy slova „absolutismus“**
 - Koncentrace moci, absence konkurence
 - Neomezenost a nepodřízenost moci

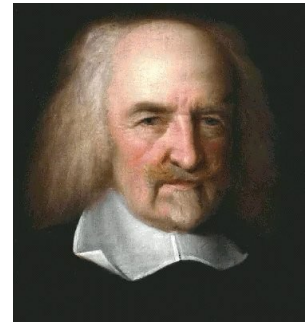

Ludvík XIV. (1643-1717)
„L'état c'est moi“

Teorie absolutistické monarchie

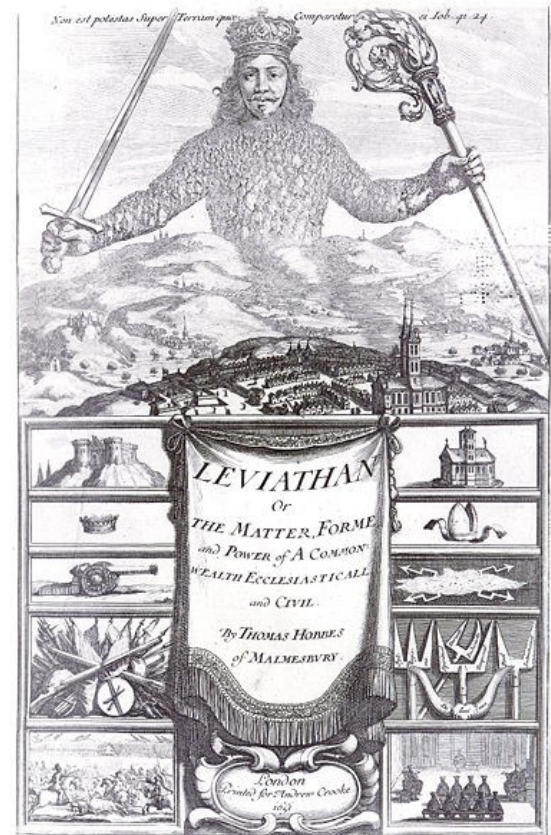
■ Thomas Hobbes (1588-1679)

- 1642 vypukla v Anglii občanská válka
- Hobbes odešel do exilu – Francie, kde napsal své dílo
- Spis na obranu královské suverenity 1634
- Hlavní dílo – Leviathan (1651)
- Východiskem
 - pesimistický pohled na obyčejného člověka
 - člověk veden pudy
 - Egoismus, touha po moci, přetvářka, ziskuchtivost apod.
 - Civilizace je pouhá tenká slupka, náboženství slouží pro klid vlastního svědomí

Teorie absolutistické monarchie (T. Hobbes)

- Absolutistická teorie státu (Leviathan)
 - stát chápán jako ztělesnění veřejného blaha
 - Stát chrání společenský řád, životy, majetek, blahobyt (minimalistické pojetí státu)
 - Avšak není nijak omezen ve svém konání
 - Absence dělby moci
 - Leviathan koncentruje moc výkonnou, zákonodárnou i soudní
 - Stát určuje i otázky náboženské víry

Soudobé absolutní monarchie

- **Brunej**
- **Katar**
- **Svazijsko**
- **Omán**
- **Saúdská Arábie**

Saúdská Arábie

- Král = hlava státu + hlava exekutivy
- Většinu rozhodnutí činí po konzultaci s princí
- Král – primus inter pares (omezené pouze šarijou a saúdskými tradicemi)
- Základní zákon z roku 1992
 - Ústavou je Korán
 - Vládci jsou mužští potomci Abdula Azize Al Sauda (první vládce SA)
- Neexistence politických stran či voleb (poprvé místní volby 2005)
- Legislativní a výkonnou moc má Rada ministrů v čele s králem

Nedemokratické režimy - terminologie

■ Despocie

- Starověké říše

■ Tyranie

- Řecké státy v 7.a 6.století před n.l.

■ Autokracie a diktatura

- Obecné pojmy
- Neústavní vlády

■ Klíčové politologické termíny

- Autoritářské režimy a totalitarismus (G. Sartori – ostatní patří minulosti)

Moderní nedemokratické režimy

- Výzkum nedemokratických systémů začal až po první světové válce
- Rozvoj politické vědy plně až po druhé světové válce
- Moderní nedemokratické režimy se uplatnily až ve 20.století
 - Rozvoj prostředků hromadného ničení
 - Masové sdělovací prostředky
 - Možnosti účinné propagandy a kontroly

Moderní nedemokratické režimy

■ 2 hlavní kategorie

- Autoritářské režimy

- Totalitní režimy

■ Hybridní demokracie

■ 2 přístupy k chápání demokracie – nedemokracie

- dichotomie

- stupně

Demokratické vs. nedemokratické režimy

■ Bollen & Jackman (1989)

- Demokracie - záležitostí stupně
- Stát je více demokratický nebo méně demokratický

■ Linz, Sartori, Huntington

- Jiný přístup, který odmítá „stupně“
- Demokracie buď je, nebo není
- Režimy nemohou být „polodemokratické“
- Demokracie - kontradikcí nedemokracie

Demokratické vs. Nedemokratické režimy

- Przeworski, Alvarez, Cheibub a Limongi (1996)
 - Demokracie definována pomocí několik klíčových charakteristik
 - Pokud jedna z nich schází, daný stát není demokratický
 - 3 kritéria demokracie
 - Výběr exekutivy a legislativy v soutěživých volbách
 - Existence více než 1 strany
 - Skutečná výměna vládnoucích v rozumných intervalech
 - Připouštějí, že některé státy jsou více demokratické, některé méně
 - Všechny ale splňují všechna 3 kritéria

Nedemokratické režimy: totalitarismus

- Totální (celkový, úplný)
- Politologický koncept, který vznikl k popsání nacismu a komunismu
- Poprvé užil pojmu „totalitní“ žurnalista Giovanni Amendola (1923)
 - Odsuzoval režim B. Mussoliniho
- Šířitelem pojmu – B. Mussolini a G. Gentile (filozof fašismu)
 - „celkový (totální) koncept života“
- 1925 – termín „totalitarismus“ v článku Lelia Bassa v Itálii

Nedemokratické režimy: totalitarismus

- **Totalitarismus (B. Mussolini) jako označení politického systému, který je všezahrnující**
 - „vše pro stát, nic mimo stát, nic proti státu“
 - Totalitarismus založen na etatismu
- **Německo – 1930 „totální mobilizace“ a C. Schmitt – 1931 (pojem „totalitní stát“)**
 - Totalitarismus založen na rasismu
 - A. Hitler tento termín odmítal a nepoužíval jej

Nedemokratické režimy: totalitarismus

- SSSR – J.V. Stalin se také zabýval pojmem „totalitní stát“
 - Opíral se o myšlenky V.I. Lenina
 - Teorie výstavby socialismu
 - Nutné zosťrovat třídní boj
 - Odmítal ideu odumírání státu

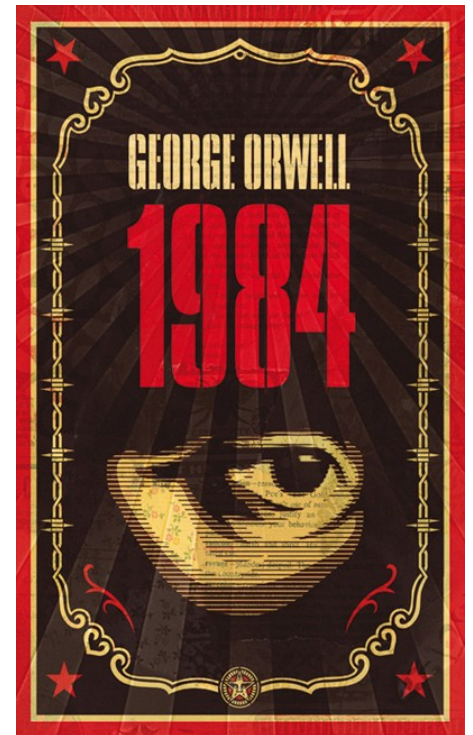
Totalitarismus a totalitní: rozšíření pojmů

- Rozšířily díky italským antifašistům-emigrantům (v roce 1926 vyšla v Londýně anglicky psaná kniha Luigi Sturza Italy and Fascism).
- Od té doby (konec 20. let) se stala předmětem intelektuálních a politických diskusí v Evropě a dostala se do slovníků a encyklopedií. Do běžného jazyka a do médií nicméně plně pronikla až po druhé světové válce.
- 1934 první pokus o vědecké zkoumání pojmu „totalitarismus“
 - Encyclopaedia of the Social Science
- 1937 analýza pojmu totalitarismus – Victor Serge v souvislosti se SSSR
- Konec 30.let – Raymond Aron
- Též Eric Voegelin: totalitarismus definovaný jako „existenciální vláda gnostických aktivistů je konečnou formou pokrokové civilizace“

Nedemokratické režimy: totalitarismus

- **Předmětem literatury**
 - George Orwell: 1984
 - Arthur Koestler: Tma o polednách
 - Arthur London: Doznání
 - Alexander Solženicyn: Jeden den Ivana Děnisoviče

Nedemokratické režimy

■ Hannah Arendtová a Francois Furet: „totalitarian twins“

■ Nacismus a komunismus mají k sobě velmi blízko

- Metody
- Nakládání s opozicí
- Postoj k individualismu, liberalismu

■ Italský fašismus a německý Nacismus se vědomě snažily imitovat extrémní levici

- Mládežnické organizace
- Masová mobilizace a shromáždění
- Přehlídky, plakáty, prapory, uniformy...

Nedemokratické režimy

- Karl Popper – kritika totalitních režimů
 - „Otevřená společnost a její nepřátelé“ (1945)
- Hannah Arendtová
 - „Původ totalitarismu“ (1958)
- Nejznámější definice Carl J. Friedrich a Zbigniew K. Brzezinski(1957)
 - „Totalitarian Dictatorship and Autocracy“

Nedemokratické režimy: definice totalitního systému

■ C. Friederich, Z. Brzezinski

- **Jedna oficiální státní ideologie**
- **Jedna masová hierarchicky uspořádaná politická strana (zpravidla vedená jedním mužem)**
- **Systém teroristické policejní kontroly společnosti**
 - **Systém fyzického a psychického teroru**
- **Monopol kontroly masových sdělovacích prostředků**
- **Monopol výroby a využívání válečných zbraní**
- **Celospolečenské plánování a direktivní řízení národního hospodářství**

Nedemokratické režimy: totalitarismus

- **Hannah Arendtová**
 - Klíčová role jedné ideologie
 - Ovládnutí celé společnosti
 - Kontrola soukromých životů jednotlivců
 - Cílem: vytvořit nového člověka
 - Zbožštělý vůdce
- **Politická/sekulární náboženství**
 - R. Aron, E. Voegelin
 - G. Sartori, H. Maier

Nedemokratické režimy: autoritářský režim

- Významným teoretikem – Juan Linz
- Autoritářské režimy
 - Omezený politický pluralismus
 - Určitá míra tolerance jiných názorů
 - Existence relativně nezávislých nepolitických subjektů: církve, univerzita, ekonomické subjekty

Autoritářské režimy – J. Linz

- **Absence propracované všeprostupující ideologie**
- **Absence intenzivní politické mobilizace**
- **Vůdce či malá skupina vůdců**
- **Absence totální kontroly společnosti**
- **Dominance pouze v politické sféře**
- **V nepolitické oblasti – jistá forma autonomie**

Autoritářské režimy

- **J. J. Linz nejznámější klasifikaci autoritářských**
 - *Totalitarian and Authoritarian Regimes* (1973)
 - sedm hlavních typů autoritářských režimů
 - **Kritéria**
 - stupeň výskytu politického pluralismu
 - Stupeň reálné politické participace (mobilizace X depolitizace)
 - Stupeň ideologizace ve společnosti (od nepřítomnosti ideologie, přes pouhou přítomnost ideologie až po všeprostupující ideologií a ideologie)

Autoritářské režimy

- 1. Byrokraticko-vojenský autoritářský režim**
- 2. Organicko-etatistický autoritářský režim**
- 3. Mobilizační autoritářský režim v postdemokratických společnostech**
- 4. Mobilizační autoritářský režim ve společnostech, jež nově nabyly nezávislost**
- 5. Rasová a etnická demokracie**
- 6. Defektní a předtotalitní autoritářský režim**
- 7. Posttotalitní autoritářský režim**

Nedemokratické režimy

- **Vztahy mezi diktátorem a jeho aparátem v autoritářských a totalitních režimech (Křížkovský, Adamová 2000)**
 - **Oligarchický prvek**
 - **Představitelé režimu nejsou závislí na volbách ale na osobních vztazích, sympatiích a oblíbenosti**

Nedemokratické režimy

- **Vztahy mezi diktátorem a jeho aparátem v autoritářských a totalitních režimech**
 - **Byrokratický prvek**
 - **Výkon státní moci – byrokrat – určuje obsah činnosti všech státních i nestátních složek politického systému**
 - **Feudální prvek**
 - **Osobní privilegia, protekcionismus**
 - **Materiální zájem na zachování politického režimu**
 - **Bojovnost vedení**
 - **Násilná likvidace jakéhokoli odporu proti režimu**
 - **Příprava vojenské agrese**

Nedemokratické režimy: srovnání autoritářského režimu a totalitarismu

	Autoritářský režim	Totalitarismus
Jedna masová strana	Ne / omezená	ano
Jedna vůdčí ideologie	Ne/ omezená	ano
Masový teror	ne	ano
Politická mobilizace obyvatel	Ne /omezená	ano
Snaha o kontrolu celé společnosti	ne	ano
Splývání státu a vládnoucí strany	ne	ano
Absolutní kontrola ekonomické činnosti	ne	ano
Autonomie společenských subkultur	ano	ne

Nedemokratické režimy: fašismus

■ Noël O'Sullivan (1995)

- Fašismus = součást širšího proudu, který označen jako „nový aktivistický politický styl“, kam spadá i komunismus
 - Hlavním cílem - absolutní oddanost národnímu státu
 - Žádná jiná alternativa pro identifikaci
 - Oddanost vůdci, který určuje, co je dobré a co je špatné

Nedemokratické režimy: fašismus

■ Hlavní rysy aktivistického stylu

- Odmítnutí vlády zákona, společnost řízena určitým cílem
- Kolektivismus, stát = všezahrnující organizace
- Absence ústavy, omezení zákonem, absence úvah o zneužití moci
- Právo zaměněno za ideologii

Hlavní rysy fašismu

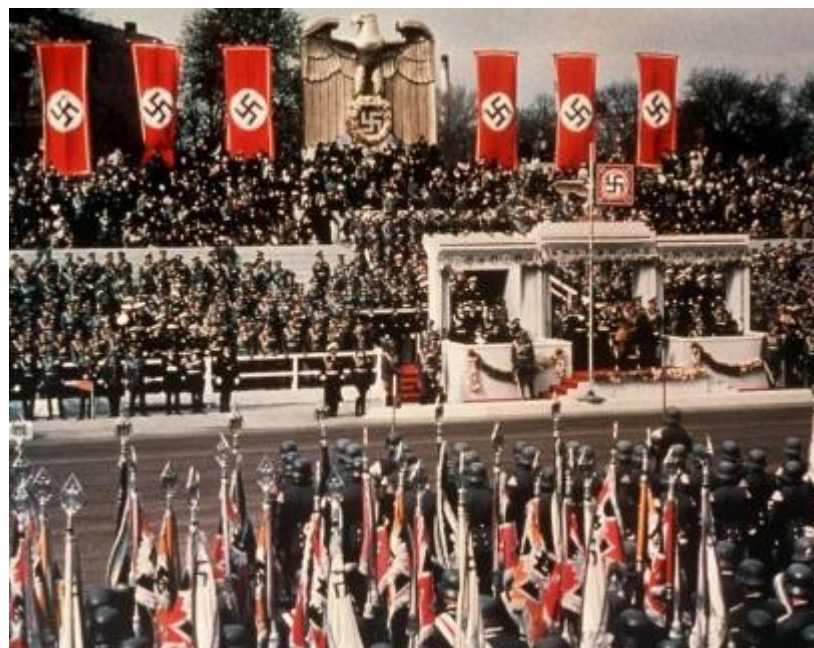
- **Korporatismus jako 3.cesta mezi socialismem a kapitalismem**
 - **Státem řízená ekonomika**
- **Odmítnutí rozumu + důraz na mýtus**
- **Vůdcovský princip**
 - **Vůdce – princip legitimacy**
 - **Vůdce a lid se stávají synonymem**
- **Mesiánská koncepce vykupitelského poslání**
- **Soběstačný stát**
 - **Ideál ekonomické soběstačnosti**

Nedemokratické režimy: nacionální socialismus

■ Směs rysů:

- Extrémní nacionalismus
- Rasismus
- Socialismus (kolektivismus)
- Vůdcovský princip
- Expanzionismus

Nedemokratické režimy: nacionální socialismus

- Směs rysů:
 - Antikomunismus
 - Antiliberalismus
 - Antidemokratismus
 - Sociální darwinismus
- Absence politických institucí
 - Vůdce a ostatní

Rozdíly mezi fašismem a nacismem

- **Nacismus – spočívá na doktríně rasy x fašismus – nebiologický, voluntaristický základ**
- **Nacismus – drsnější a brutálnější metody**
- **Nacismus – větší míra proniknutí hnutí do společnosti**
 - **Itálie – velký vliv katolické církve + rozdíly sever x jih**
- **Fašismus – cílem vytvořit nového člověka X nacismus – nový člověk již existuje, ale je nutné jej odkrýt pod nánosem dekadentní moderní civilizace**

Rozdíly mezi fašismem a nacismem

- Nacismus – expanzivní, rozpínavost X fašismus – sjednocení Itálie dosaženo na základě slabosti (využití rozporů mezi Francií, Británií a Pruskem)
- Intelektuální přitažlivost fašismu a nacismu
 - Zneužití sen o vytvoření duchovní jednoty a čistoty ve společnosti, jejíž instituce se jevily jako rozvratnické a zkorumpované

Nedemokratické režimy: komunismus

- Předchůdcem komunismu – utopický socialismus na přelomu 18.a 19.století
 - Též ale Platón a Thomas Moore
 - Utopičtí socialisté: Henri de Saint-Simon, Charles Fourier, Robert Owen
 - Poklidná cesta k dosažení svých cílů

Komunismus

- **Moderní komunismus – K. Marx a F. Engels**
 - **Manifest komunistické strany (1848)**
 - Nejvýznamnější dokument vědeckého komunismu
 - Dějiny jsou dějinami třídních bojů
 - Zákonitý vývoj společnosti od feudální, kapitalistické až po komunistickou
 - **Není možný kompromis – nutné svrhnout buržoazii**
 - **V.I. Lenin – úplná demokracie nastane, až zmizí kapitalismus, zmizí pak i stát**

